

مالیات کشاورزی

Agricultural Tax

تعریف مالیات و کارکرد آن

مالیات مبلغی اجباری است که به وسیله مقامات دولتی دریافت می‌شود. در واقع مالیات نوعی ابزار انتقال پول به بخش عمومی است اما شامل معاملات وام و پرداخت مستقیم برای کالاها و خدمات تولیدشده عمومی نیست (Andersen, 2002: 15). یک سیستم مالیاتی مناسب درآمد مورد نیاز برای تأمین مالی خدمات و فعالیت‌های دولتی را بدون اعمال هزینه‌های غیر ضروری در اقتصاد تأمین می‌کند (RIRDC, 2016: 1). مالیات کشاورزی برخلاف یارانه، به طور عمده برای تغییر رفتار و عملکرد غیر بهینه در اقتصاد استفاده می‌شود (Chen et al, 2017: 259). یک نظام مالیاتی خوب باید فعالیت فعالین بازار و رشد اقتصادی را تحریک کند و در عین حال، اثر پدیده‌هایی را که از لحاظ اجتماعی و اقتصادی مضر هستند، کاهش دهد یا این آثار منفی را حذف کند (Pawłowska-Tyszkio and Soliwoda, 2014: 7).

هرچند براساس ماده ۸۱ قانون مالیات‌های مستقیم در ایران مصوب سال ۱۳۸۱ و اصلاح شده در سال ۱۳۹۴، درآمد حاصل از کلیه فعالیت‌های کشاورزی، دامپروری، دامداری، پرورش ماهی و زنبور عسل و پرورش طیور، صیادی و ماهیگیری، نوغان‌داری، احیای مراتع و جنگل‌ها، باغات اشجار از هر قبیل و نخیلات از پرداخت مالیات معاف هستند (سازمان امور مالیاتی کشور، ۱۳۹۴: ۲۷)، اما بررسی نوع نظام‌های مالیاتی می‌تواند سیاست‌گذاری برای مشارکت آینده بخش کشاورزی در فرایند مالیاتی کشور را با چالش‌های کمتری مواجه سازد.

انواع مالیات کشاورزی

مالیات کشاورزی به سه صورت مستقیم، غیرمستقیم و ضمنی از کشاورز اخذ می‌شود. چهار دلیل عمده برای اخذ مالیات از کشاورزان و تولیدکنندگان کشاورزی وجود دارد:

(۱) ایجاد درآمد برای تأمین هزینه‌های دولتی؛ (۲) انتقال منابع مازاد از بخش کشاورزی به بخش غیرکشاورزی؛ (۳) افزایش بهره‌وری و تنوع تولیدات کشاورزی و (۴) توزیع درآمد در بخش کشاورزی. اهداف مالیات کشاورزی موجب تولید درآمد دولتی و انتقال بخش قابل توجهی از منابع از بخش کشاورزی به دیگر بخش‌های اقتصادی شده است. این اهداف در برنامه‌های توسعه که به وسیله دولت‌ها پس از پایان جنگ جهانی دوم تصویب شد، ریشه دارد. به عبارتی دولت‌ها با دخالت عمدی و نظام‌مند، منابع مازاد کشاورزی را برای تشکیل سریع سرمایه برای رشد صنعتی به دیگر بخش‌ها منتقل کردند. بخش قابل توجهی از بار مالیاتی تولیدکنندگان کشاورزی به دلیل مالیات ضمنی است که شامل نرخ ارز بسیار بالا، موانع غیر تعرفه‌ای، تعرفه‌های واردات و برنامه‌های خرید (بازاریابی انحصاری) است که بر قیمت‌های تولیدی کشاورزان اثر می‌گذارد (Khan, 2001: 316).

مالیات‌های آشکار برای تولیدکنندگان کشاورزی به دو صورت: (۱) مالیات مستقیم بر درآمد واقعی یا احتمالی، افراد و ثروت و دارایی متحرک و ثابت (به ویژه زمین‌های کشاورزی) و (۲) مالیات غیرمستقیم مانند مالیات فروش (مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر جریان مالی)، عوارض گمرکی تمبر، مالیات مربوط به محصولات خاص، عوارض گمرکی و مالیات بر صادرات تعریف می‌شود. مالیات مستقیم بدون انتقال منابع بین بخش موجب ایجاد درآمد می‌شود. مالیات‌های غیرمستقیم موجب افزایش درآمد می‌شود ولی می‌توانند به مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان منتقل شوند. مالیات‌های مستقیم بر تولیدکنندگان کشاورزی برخلاف مالیات‌های غیرمستقیم به آسانی قابل انتقال نیستند، اگرچه مالیات بر زمین را به عنوان یکی از مصادیق مالیات مستقیم می‌توان به مستأجرین یا اجاره‌داران انتقال داد. این موضوع در صورتی اتفاق می‌افتد که: (۱) بازار زمین رقابتی نباشد؛ (۲) عرضه زمین نسبتاً محدود باشد و (۳) مستأجران و کارگران به خوبی سازمان‌یافته نباشند (Khan, 2001: 317).

ازسوی دیگر، براساس نظریه های اقتصادی، مالیات بر اجاره زمین به عنوان یک مالیات مستقیم نقش مهمی برای بهبود کارایی اقتصادی نظام های مالیاتی به ویژه برای کشورهای درحال توسعه با نظام های مالیاتی تحریف شده دارد. همچنین، مالیات بر زمین می تواند به عنوان یک سیاست اصلی موجب افزایش حرکت پذیری منابع داخلی به سمت دیگر بخش های اقتصادی شود (Kalkuhl et al, 2018: 338).

مالیات های مستقیم و غیرمستقیم (به استثنای مالیات های ضمنی) اثرگذار بر تولیدکنندگان کشاورزی به صورت زیر گروه بندی می شوند (Khan, 2001: 316)، (FIAS, 2006: 25):

الف) مالیات های مستقیم:

- ۱- مالیات بر درآمد
 - مالیات بر درآمد واقعی
 - مالیات بر درآمد احتمالی و پیش بینی شده (از زمین کشاورزی)
 - ✓ براساس میزان زمین کشاورزی
 - ✓ براساس درآمد اجاره ای (ارزش اجاره سالانه یا ارزش سرمایه)
 - ✓ ارزش درآمد ناخالص یا خالص (طی دوره های قبل)
- ۲- مالیات فردی
 - بر فرد یا خانواده
 - بر دام
- ۳- مالیات بر دارایی و ثروت
 - براساس مساحت با در نظر گرفتن تعدیل های لازم^۱

۱. در واقع در این روش از زمین و ا به طور جداگانه مالیات گرفته می شود و مالیات بر هر کدام از آن ها براساس منطقه با تعدیل برای محل قرارگیری زمین و ساختمان خواهد بود (Bell et al, 2005: 49).

- براساس ارزش (بازاری) سرمایه
- براساس بهسازی زمین

ب) مالیات های غیرمستقیم:

- ۱- مالیات بر تجارت داخلی
- ۲- مالیات بر تجارت خارجی (تعرفه واردات یا مالیات بر صادرات)
- ۳- سایر انواع مالیات غیرمستقیم به طور عمده برای محصولات خاص (تشخیص و تعیین و اخذ مالیات غیرمستقیم از محصولات خاص عرضه شده و عوارض تمپر).

کتاب شناسی

- سازمان امور مالیاتی کشور (۱۳۹۴). گزارش اصلاح قانون مالیات های مستقیم، بی جا، بی نام.
- Chen, You-hua [et al] (۲۰۱۷). "Agricultural pollution and regulation: How to subsidize agriculture?". *Journal of Cleaner Production*, vol. 164, pp. 258-264.
- E. Bell, Michael, H. Bowman, John & C. Clark, Lindsay (۲۰۰۵). *Valuing Land for Tax Purposes in Traditional Tribal Areas of South Africa Where There is No Land Market*, Lincoln Institute of Land Policy.
- FIAS (۲۰۰۶). *Sector Study of the Effective Tax Burden, Foreign Investment Advisory Service*, A joint service of the International Finance Corporation and the World Bank.
- G. Andersen, Finn [et al] (۲۰۰۲). *Taxation of Agriculture in Selected Countries*, Norwegian Agricultural Economics Research Institute.
- H. Khan, Mahmood (۲۰۰۱). "Agricultural taxation in developing countries: a survey of issues and policy", *Agricultural Economics*, vol. 24, no. 3, pp. 338-352.
- Kalkuhl, Matthias [et al] (۲۰۱۸). "Can land taxes foster sustainable development? An assessment of fiscal, distributional and implementation issues", *Land use policy*, vol. 78, pp. 338-352.
- Pawlowska-Tyszk, Joanna & Soliwoda, Micha (۲۰۱۴). *Agricultural Farm Income and competitiveness of the tax and insurance systems*, Institute of Agricultural and Food Economics National Research Institute.
- RIRDC (۲۰۱۶). *Tax in Agriculture, Rural Industries Research and Development Corporation*, Australian Government.

حامد رفیعی

استادیار و عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی،

گروه اقتصاد کشاورزی، دانشگاه تهران